

Вправи для навчання учнів старших класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови реферативного перекладу

Стаття присвячена питанню створення підсистеми вправ для навчання учнів старших класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови реферативного перекладу. Автор статті пропонує етапи навчання цього виду перекладу, а також розглядає варіанти груп і підгруп вправ з прикладами до кожного з них.

Ключові слова: реферативний переклад, етапи навчання, підсистема вправ.

Шевелько Е. А. Упражнения для обучения учащихся старших классов специализированных школ с углубленным изучением иностранного языка реферативному переводу

Статья посвящена вопросу создания упражнений для обучения учащихся старших классов специализированных школ с углубленным изучением иностранного языка реферативному переводу. Автор статьи предлагает этапы обучения этому виду перевода, а также варианты групп и подгрупп упражнений с примерами к каждому из них.

Ключевые слова: реферативный перевод, этапы обучения, подсистема упражнений.

Shevelko K. The exercises for teaching translation to senior schoolchildren specializing in foreign languages

The article is dedicated to the issue of creating a subsystem of exercises for teaching gist translation to senior schoolchildren specializing in foreign languages. The author also suggests the stages of teaching this kind of translation as well as variants of groups, subgroups within the subsystem of exercises and exercise samples to each of them.

Key words: gist translation, stages of teaching, subsystem of exercises.

Важливість діяльності перекладача у діалозі між мовами і культурами залишається безперечною. Важко уявити соціальний, культурний і науковий розвиток сучасного суспільства без звернення до посередника у процесі комунікації на всіх її рівнях. Тому проблема залишається актуальною уже протягом багатьох років, і наше завдання – приділити їй достатню увагу під час створення нових науково-методичних комплексів для середньої шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Такі розробки змогли б задовольнити потреби у:

- профільній орієнтації серед випускників школи, які планують вступ до ВНЗ з філологічним напрямом підготовки;
- використанні інтегрованого навчання, яке передбачає міжпредметний зв'язок між курсом з перекладу і курсами з іноземної та рідної мов,

- запровадженні білінгвального навчання, яке може бути реалізоване шляхом використання і зіставлення іноземної та рідної мов у процесі навчання перекладу;

- забезпеченні взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності та специфічних мовленнєвих дій, які є провідними під час виконання перекладу.

Оскільки повний курс усного і письмового перекладу є об'єктом навчання у програмах вищих навчальних закладів, для першого знайомства учнів з перекладом як професійною діяльністю варто розпочати з неповних письмових його видів, зокрема анотаційного (АП) чи реферативного (РП), оскільки крім прикладної цінності ці види перекладу мають високий навчальний потенціал, адже сприяють розвитку умінь зрілого читання з повним, глибоким і точним розумінням [1, 6, 3].

Висока ефективність навчання будь-якої діяльності неможлива без ретельної розробки підсистеми вправ. У попередніх публікаціях було описано групи й підгрупи вправ для навчання анотаційного перекладу на основі виділених етапів навчання цього виду перекладу [14]. **Метою** цієї статті є запропонувати підсистему вправ для навчання реферативного перекладу, яка б змогла забезпечити успішне формування навичок і умінь учнів старших класів спеціалізованої школи у цьому виді письмового перекладу.

Проблемі розробки системи вправ для навчання письмового перекладу приділяли увагу як методисти, так і перекладознавці [2; 5; 7; 8; 9; 10; 12]. Аналіз значених праць свідчить про те, що у більшості випадків у процесі їхнього створення автори спираються на виділені ними навички й уміння письмового перекладу [8; 9; 10], а також на процесуальність перекладу як діяльності, виділяючи окремі вправи для підготовки до перекладу та вправи для навчання власне перекладацької діяльності чи її окремих фаз [5; 7; 12] (див. табл. 1).

Однак у контексті нашого дослідження жодний із запропонованих згаданими вище авторами варіант підсистеми не враховує специфіки РП як особливого виду гетеровалентного перекладу (термін Л. М. Черноватого), який відрізняється від еквівалентних його видів наявністю додаткової фази – компресія тексту оригіналу (ТО) (див. схему 1).

Таблиця 1

**Аналіз підсистем вправ
для навчання письмового перекладу**

Автор	Групи вправ (під)системи
В. Н. Комісаров (2011)	1. доперекладацькі вправи 2. перекладацькі вправи: 2.1 мовні 2.2 операційні 2.3 комунікативні
Л. Л. Нелюбин, Е. Г. Князева (2009)	1. підготовчі вправи: 1.1 первинного закріплення 1.2 тренувальні 2. власне перекладацькі (практичні) вправи
Т. Д. Пасічник (2011)	1. вправи для формування навичок і вмінь 2. вправи для удосконалення вмінь писемного перекладу
Т. В. Попова (2008)	1. вправи для формування навичок і вмінь розуміння тексту 2. вправи для формування лексико-граматичних навичок і вмінь у письмовому перекладі 3. вправи для контролю рівня сформованості лексико-граматичних навичок і вмінь письмового перекладу
М. С. Перевьорткіна (2010)	1. вправи для удосконалення комунікативної та загальнонавчальної компетентності 2. вправи для формування технічної компетентності 3. вправи для формування текстоутворюючої компетентності у перекладі
Н. М. Гавриленко (2009)	1. вправи професійно-орієнтуючого етапу 2. вправи аналітичного етапу 3. вправи синтезуючого етапу
Л. М. Черноватий (2013)	1. підготовчі вправи 2. вправи для формування навичок 3. вправи для розвитку вмінь

Схема 1.

**Фази виконання еквівалентного
і гетеровалентного видів перекладу**

Враховуючи додаткову фазу виконання гетеровалентного перекладу, ми вважаємо за необхідне приділити увагу етапам розвитку й удосконалення навичок і вмінь РП і на їх основі створити підсистему вправ, яка буде враховувати згадані вище особливості. Зауважимо, що відповідно до розробленої автором моделі навчання опанування учнями РП відбувається слідом за АП [14], а тому ця послідовність і взаємообумовленість повинна бути врахована нами в етапах навчання цих видів перекладу, стислий огляд яких представлено у табл. 2.

Таблиця 2

**Етапи навчання
анотаційного і реферативного перекладу**

Етап	Навчання АП	Навчання РП
Професійний	<i>Мета:</i> введення учнів у сферу перекладу як професії. <i>Завдання:</i> ознайомлення з переліком навичок, вмінь та особистих якостей, необхідних для здійснення перекладу, досвідом і здобутками провідних перекладачів світу, інструментальною базою та ергономікою робочого місця письмового перекладача.	<i>Мета:</i> введення учнів у сферу перекладу як професійної діяльності, удосконалення вмінь доперекладацького аналізу англомовної журнальної статті й навичок додання перекладацьких труднощів. <i>Завдання:</i> актуалізація й узагальнення знань про специфіку перекладацької діяльності та будову англомовної журнальної статті; розвиток навичок роботи з довідковими джерелами під час перекладу; удосконалення вмінь аналізу ТО і навичок використання лексичних і граматичних прийомів під час перекладу текстів журнальних статей.
Підготовчий	<i>Мета:</i> формування перекладацьких навичок, розвиток вмінь виконувати окремі фази АП. <i>Завдання:</i> ознайомлення з особливостями англомовної журнальної статті; оволодіння прийомами подолання лексичних та граматичних труднощів, характерних для анотаційного перекладу журнальних статей; ознайомлення з видами довідкових джерел і формування навичок роботи з ними; ознайомлення з основними перекладацькими поняттями і термінами; розвиток вмінь аналізу тексту статті, його компресії, створення тексту АП і його редагування.	<i>Мета:</i> розвиток перекладацьких навичок; розвиток вмінь виконувати окремі фази РП. <i>Завдання:</i> формування навичок використання прийомів перефразування й узагальнення; удосконалення вмінь аналізу тексту статті, його компресії, створення тексту РП і його редагування.
Основний	<i>Мета:</i> розвиток вмінь виконувати АП англомовних журнальних статей. <i>Завдання:</i> удосконалення вмінь аналізу тексту статті, його компресії, створення тексту АП і його редагування.	<i>Мета:</i> розвиток вмінь виконувати РП англомовних журнальних статей. <i>Завдання:</i> удосконалення вмінь аналізу тексту статті, його компресії, створення тексту АП і його редагування.

Розглянемо етапи навчання РП більш детально.

Пропедевтичний (доперекладацький) етап навчання РП базується на знаннях і навичках, засвоєних учнями під час пропедевтичного і підготовчого етапів навчання АП, і передбачає актуалізацію та узагальнення знань, набутих учнями під час пропедевтичного і основного етапів навчання АП. *Метою* пропедевтичного етапу РП є актуалізація та узагальнення знань про специфіку перекладацької професії і будову англійської статті, формування навичок подолання лексичних, граматичних і стилістичних труднощів, притаманних АП і РП, а також використання довідкових джерел під час перекладу. Виконання вправ цього етапу створює основу для подальшого формування власне перекладацьких навичок і вмінь. Але на відміну від підсистеми вправ для навчання АП фактичний матеріал цього етапу має узагальнюючий характер завдяки меншому обсягу вправ і більшій концентрації їхнього інформаційного наповнення. Завдання пропедевтичного етапу також характеризуються меншим рівнем керованості учнів, оскільки в його основу покладено завдання для індивідуальної роботи учнів та завдання на самоперевірку.

Метою підготовчого (доперекладацького) етапу навчання РП є формування навичок використання спеціальних перекладацьких прийомів, а також навчання здійснення окремих фаз цього виду перекладу. До *завдань*, які реалізуються на цьому етапі, ми відносимо: розвиток умінь доперекладацького аналізу ТО, формування умінь компресії ТО для подальшого РП, створення і редагування тексту РП. Робота на цьому етапі навчання РП спрямована на навчання виділяти ключові фрагменти у прочитаному тексті,

складати логіко-сміслову схему статті, визначати типи зв'язку між окремими смисловими елементами тексту, застосовувати прийоми перефразування й узагальнення для смислового згортання тексту-оригіналу та використовувати засоби міжфразового зв'язку у тексті перекладу. Засвоєння учнями перекладацьких прийомів і етапів реферативного перекладу відбувається на рівні фрази і понадфразової єдності.

Основний (перекладацький) етап навчання РП є логічним завершенням пропедевтичного і підготовчого етапів, оскільки реалізує кінцеву *мету* методики навчання РП – розвиток умінь виконання РП англійської журнальної статті, які включають уміння аналізу і компресії ТО, а також створення і редагування тексту перекладу (ТП). Учитель організовує цілісний процес РП на рівні тексту, під час якого учням пропонується виконати два блоки завдань: 1) завдання на розуміння змісту статті, 2) завдання на РП статті рідною мовою. Оскільки однією з основних особливостей письмового перекладу є можливість необмежено користуватися довідковими джерелами і неодноразове звернення до кінцевого результату перекладу для його остаточного редагування, перший блок рекомендовано виконувати на занятті, а другий – удома.

Отже, етапи навчання перекладу мають послідовну будову, робота над РП є логічним продовженням навчання АП завдяки структурі, цілям і завданням кожного її етапу. З цього слідує, що усі вправи для навчання АП і РП повинні бути взаємопов'язаними, що може бути досягнуто шляхом створення відповідних підсистем вправ для навчання цих видів перекладу (див. схему 2).

Схема 2

Підсистеми вправ для навчання анотаційного і реферативного перекладу

Як зображено у вищезазначеній схемі, обидві підсистеми характеризуються наступністю і взаємообумовленістю між більшістю паралельних груп вправ, про що свідчать назви цих груп. Так, під час навчання АП (група 1.1) учнями засвоюються нові знання, а згодом вони актуалізуються й узагальнюються під час навчання РП (група 2.1). Друга пара груп (1.2 і 2.2) збігається за змістом частково, оскільки, окрім вправ на формування/удосконалення мовних перекладацьких навичок (лексичних, граматичних), вона містить вправи, орієнтовані на специфічні для АП і РП навички, наприклад навички використання спеціальних кліше, притаманних анотації (мовленнєві навички АП) або навички перефразування (мовленнєві навички РП). У групах вправ 1.3 та 2.3 наступність реалізовується лише у межах підгрупи вправ для розвитку й удосконалення умінь аналізу ТО. Усі інші підгрупи мають різне наповнення, що обумовлено специфікою кожного виду перекладу. Щодо пари груп 1.4 і 2.4, підгрупи вправ для розвитку умінь створення ТП, що до них входять, наповнені різним змістом і мають абсолютно різні цілі, у той час як навчання редагувати ТП має в основі схожі прийоми та види вправ під час навчання АП і РП.

Виділені знання, навички й уміння, а також етапи навчання РП дають нам підставу визначити типологію вправ для навчання РП англомовних журнальних статей на основі критеріїв, запропонованих Г. А. Китайгородською і Н. К. Скляренко [4; 11]. Так, до запропонованої підсистеми вправ увійшли:

- 1) за критерієм спрямованості на прийом або видачу інформації: рецептивні, рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні та продуктивні вправи;
- 2) за критерієм комунікативності: некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні вправи;
- 3) за характером виконання: усні та письмові вправи;
- 4) за функцією у навчальному процесі: тренувальні та контрольні;
- 5) за місцем виконання: класні і домашні;
- 6) за участю рідної мови: одномовні та двомовні.

Отже, представимо типологію вправ для навчання РП англомовних журнальних статей у таблиці 3. Відповідно до неї розроблена нами підсистема включає 4 групи вправ, які співвідносяться з цілями етапів навчання РП, враховують фази здійснення цього виду перекладу і є взаємообумовленими. Нагадаємо, що вправи для навчання аналізу і компресії ТО об'єднані в одну групу з причини тісного зв'язку між цими фазами виконання скороченого перекладу і неможливості чіткого відокремлення вправ, що спрямовані на розвиток відповідних умінь. Вправи для навчання двох інших фаз здійснення РП (створення ТП і його редагування) також були об'єднані, оскільки вони

реалізують кінцевий продукт перекладацької діяльності – остаточний варіант тексту перекладу статті. Відповідно до різних підходів щодо виконання РП, згідно з якими перекладач може здійснювати компресію ТО мовою оригіналу або мовою перекладу, підгрупи вправ для формування мовленнєвих навичок РП (група 2.2), для розвитку умінь смислового згортання ТО (група 2.3), а також для розвитку умінь створення тексту РП (група 2.4), матимуть два варіанти залежно від мови, якою буде здійснюватися компресія ТО. У межах цієї статті ми наведемо приклади вправ саме цих підгруп, щоб продемонструвати різні варіанти навчання РП. Із вправами, які мають один варіант виконання, можна ознайомитися у попередній публікації автора [13].

Приклад 1 (ГРУПА 2.2, підгрупа вправ для формування мовленнєвих навичок РП)

Мета: навчити добирати необхідні засоби міжфразового зв'язку під час перекладу.

Режим виконання: письмово, індивідуально.

Інструкція: Перекладіть пари/частини речень на українську мову, з'єднуючи їх за допомогою необхідних сполучників та сполучних слів, поданих у дужках.

Варіант 1

Приклад: *She kept going. Her knee hurt. (but/despite) – She kept going despite her knee hurt. – Вона продовжувала йти, не зважаючи на те, що у неї боліло коліно.*

1. The weather is cold. I'm going to the beach. (but/in spite of)
2. I tried to lift the box. It was too heavy for me. (however/furthermore)
3. Alice wrote the letter (and/despite) Peter posted it.
4. My first car was cheap. The car was unreliable, (however/too).
5. John likes the color of the kitchen; (moreover/however), he does not like the colour of the living room.
6. Their team has got the best players. (also/nevertheless), they lost the last game.
7. Their team has got the best players. (moreover/on the other hand), their coach is fantastic.
8. The service at this restaurant is excellent. (besides/but), the food is delicious.
9. Anna is talented at music (and/also) art.
10. Cristina loves playing sport, (what is more/in spite of the fact that) she's not very good at it.

Варіант 2

Приклад: *She kept going. Her knee hurt. (також /не зважаючи на те, що) – Вона продовжувала йти, не зважаючи на те, що у неї боліло коліно.*

Типологія вправ для навчання старшокласників анотаційного і реферативного перекладу англomовної статті

Підгрупи вправ для навчання РП	Типи вправ	Види вправ
ГРУПА 2.1 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Вправи для актуалізації й узагальнення знань про особливості перекладацької діяльності і види перекладу ▪ Вправи для актуалізації й узагальнення знань про види словників та інших довідкових джерел ▪ Вправи для актуалізації й узагальнення знань про лінгвістичні особливості англomовної журнальної статті 	рецептивно-продуктивні, продуктивні; комунікативні; тренувальні, контрольні; одномовні, двомовні	бесіда; читання та обговорення тексту; читання твердження, згода/незгода із запропонованими твердженнями та обґрунтування своєї думки; укладання конспекту; відповіді на запитання; пошук інформації для участі у дискусії; дискусія; укладання порівняльної таблиці з метою аналізу даних; підготовка усної доповіді; редагування пам'ятки; аналіз структури сторінки англomовного журналу; аналіз структури словникової статті довідкових джерел різних типів;
ГРУПА 2.2 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Вправи для удосконалення мовних навичок перекладу ▪ Вправи для формування мовленнєвих навичок РП ▪ Вправи для удосконалення інструментальних/дослідницьких (пошукових) навичок 	рецептивно-репродуктивні, рецептивно-продуктивні; некоммунікативні; тренувальні; двомовні	встановлення значень невідомих лексичних одиниць; підбір еквівалентів до англійських власних назв, інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізмів, слів-реалій тощо; читання і порівняння паралельних текстів з метою визначення способів передачі лексичних одиниць і граматичних конструкцій мовою перекладу; вибір необхідних засобів міжфразового зв'язку; об'єднання речень за допомогою засобів міжфразового зв'язку; пошук семантичних значень лексичних одиниць з використанням електронних і паперових довідкових джерел;
ГРУПА 2.3 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Вправи для удосконалення умінь доперекладацького аналізу тексту статті ▪ Вправи для удосконалення умінь смислового згортання ТО 	рецептивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні; некоммунікативні, умовно-коммунікативні; тренувальні; двомовні	читання статті; пошук і виділення головної і другорядної інформації тексту статті; визначення головних і другорядних елементів статті; виділення ключових фрагментів у тексті статті; складання логіко-смислової схеми тексту статті; мікрореферування;
ГРУПА 2.4 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Вправи для розвитку вмінь створення тексту РП ▪ Вправи для удосконалення вмінь редагування ТП 	рецептивно-продуктивні; комунікативні; тренувальні/контрольні; двомовні	переклад заголовків англomовних журнальних статей; реферативний переклад статті; аналіз паралельних текстів з метою виявлення перекладацьких помилок; читання і редагування запропонованого / власного перекладу

1. The weather is cold. I'm going to the beach. (крім того/однак)
2. I tried to lift the box. It was too heavy for me. (хоча/у той же час)
3. Alice wrote the letter. Peter posted it. (і/також)
4. My first car was cheap. The car was unreliable. (однак/також)
5. John likes the colour of the kitchen. He does not like the colour of the living room. (проте/крім того)
6. Their team has got the best players. They lost the last game. (крім того /не зважаючи на те, що)
7. Their team has got the best players. Their coach is fantastic. (крім того /не зважаючи на те, що)
8. The service at this restaurant is excellent. The food is delicious. (з іншого боку/як...так і)
9. Anna apologised several times. Paul wouldn't speak to her. (також/все ж)
10. Cristina loves playing sport. She's not very good at it. (проте/та)

Приклад 2 (ГРУПА 2.3, підгрупа вправ для удосконалення умінь смислового згортання тексту)

Мета: навчити здійснювати компресію прочитаного тексту, використовуючи прийоми перефразування та узагальнення.

Режим виконання: письмово, фронтально.

Варіант 1

Інструкція: Прочитайте статтю. Підкресліть ключові слова і фрази та сформулюйте основну думку кожного абзаца англійською мовою, використовуючи їх у незміненому вигляді, застосувавши прийоми перефразування або узагальнення.

Варіант 2

Інструкція: Прочитайте статтю. Підкресліть ключові слова і фрази та сформулюйте основну думку кожного абзаца українською мовою, використовуючи їх у незміненому вигляді, застосувавши прийоми перефразування або узагальнення.

Приклад 3 (ГРУПА 2.4, підгрупа вправ для розвитку вмінь створення тексту РП)

Мета: навчити виконувати РП англomовної журнальної статті.

Режим виконання: усно, індивідуально.

Варіант 1

Інструкція: Щоб виконати наступне завдання, ознайомтеся зі сторінкою журналу *Reader's Digest* і прочитайте текст розміщеної на ній статті.

- а) Сформулюйте основну думку виділених абзаців англійською мовою, використовуючи ключові слова/фрази у незміненому вигляді, перефразовавши їх або застосувавши прийом узагальнення.
- б) Запишіть зміст статті стисло англійською мовою, використовуючи засоби міжфразового зв'язку для побудови зв'язного тексту. Перекладіть отриманий стислий переказ українською мовою.

Варіант 2

Інструкція: Щоб виконати наступне завдання, ознайомтеся зі сторінкою журналу *Reader's Digest* і прочитайте текст розміщеної на ній статті.

- а) Сформулюйте основну думку виділених абзаців українською мовою, використовуючи ключові слова/фрази у незміненому вигляді, перефразовавши їх або застосувавши прийом узагальнення.
- б) Запишіть зміст статті стисло українською мовою. Використовуйте засоби міжфразового зв'язку для побудови зв'язного тексту.

Отже, у межах статті було запропоновано підсистему вправ для навчання учнів старших класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови реферативного перекладу. У результаті дослідження було виділено й описано етапи навчання цього виду перекладу, уточнено особливості оволодіння знаннями та розвитку навичок і вмінь для кожного з етапів, запропоновано групи, підгрупи, типи і види вправ у межах розробленої підсистеми та наведені приклади відповідно до двох варіантів розробленої методики навчання РП, ефективність яких може бути перевірена експериментально. *Перспективним напрямом досліджень* з цього питання вбачаємо розробку моделі навчання учнів старших класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови реферативного перекладу та комплексів вправ для навчання старшокласників інших видів перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста: учеб. пособие / Вейзе А. А. — М. : Высш. шк., 1985. — 127 с.
2. Гавриленко Н. Н. Концептуальные положения программы обучения профессионально ориентированному переводу [Электронный ресурс]. Режим доступа к документу — <http://www.gavrilenko-nn.ru/didactics/40/>
3. Заева Л. К. Обучение письменному реферированию общественно-политических текстов на старших

- курсах языкового ВУЗа (На материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. ст. канд. пед. наук. : 13.00.02 “Теория и методика преподавания иностранных языков” / Л. Л. Заева. — М., 1977. — 16 с.
4. Китайгородская Г. А. Система коммуникативных упражнений / Г. А. Китайгородская // Интенсивное обучение языкам в высшей школе. — М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1987. — С. 53–64.
5. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. 2-е изд., испр. — М. : Р.Валент, 2011. — 408 с.
6. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анотування англійських професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Корж Тетяна Миколаївна. — Севастополь, 2008. — 256 с.
7. Нелюбин Л. Л. Переводоведческая лингводидактика: Учеб.-метод. пособие / Л. Л. Нелюбин, Е. Г. Князева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Флинта: наука. — 2009. — 230 с.
8. Пасічник Т. Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Пасічник Тетяна Дмитрівна. — К., 2011. — 300 с.
9. Перевёрткина М. С. Методика обучения переводу английских фразовых глаголов студентов переводческого отделения (3 – 5 курсы) : автореф. дис. на соискание уч. ст. канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык, уровень общего и профессионального образования)” / М. С. Перевёрткина. — СПб., 2010. — 26 с.
10. Попова Т. В. Методика обучения студентов неязыковых вузов письменному переводу научных текстов : автореф. дис. на соискание уч. ст. канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык, уровень профессионального образования)” / Т. В. Попова. — СПб., 2008. — 25 с.
11. Склярченко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов / Н. К. Склярченко // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов. — К. : КДППМ. — 1992. — С. 9–13.
12. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. — Вінниця : Нова Книга, 2013. — 376 с.
13. Шевелько К. О. Навчання перекладу учнів старших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Частина 2 / К. О. Шевелько, М. Л. Писанко // Бібліотечка журналу “Іноземні мови”. — Вип. 4/ 2013. — К. : Ленвіт, 2013. — 64 с.
14. Шевелько К. О. Підсистема вправ для навчання анотаційного перекладу в старших класах спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови / К. О. Шевелько // Іноземні мови. — № 2. — 2014. — С. 21–28.

Отримано 11.09.14